

ФІЛОСОФІЯ ІСТОРІЇ

УДК 930.2:165.5

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2026.1.16>**Борейко Юрій Григорович**

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри політології та публічного управління
Волинського національного університету імені Лесі Українки
просп. Волі, 13, Луцьк, Україна
orcid.org/0000-0002-0786-8764

ЗНАЧУЩІСТЬ ІСТОРИЧНОЇ ПОДІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ

Актуальність проблеми. Дослідження теми зумовлена трансформацією умов життя людини на індивідуальному та суспільному рівнях під впливом різноманітних подій, що відбуваються в сучасному світі. Подія глобального масштабу, з одного боку, є генератором появи менш значущих подій, з іншого – контекстом прояву різних ефектів і реакцій на рівні індивідів та суспільства, що потребують детального вивчення.

Мета дослідження. Метою статті є філософський аналіз проблеми значущості історичної події у зв'язку зі специфікою адаптації суб'єктом появи та розгортання цього феномена

Методи дослідження. Використання діалектичного, структурно-функціонального, феноменологічного, герменевтичного, компаративного методів дає змогу з'ясувати сутність події як фактора змін у бутті людини та соціуму. Осмислення проблеми значущості історичної події забезпечується за допомогою евристичного потенціалу міждисциплінарного підходу.

Результати. У дослідженні обґрунтовано буттєву сутність події з урахуванням особливостей адаптації суб'єктом сприйняття та розуміння події у конкретному соціально-історичному контексті. На сприйняття суб'єктом значущості історичної події істотно впливає не лише середовище її появи та розгортання, а й контекст аналізу та інтерпретації. Епохальні події, що впливають на виникнення та структурування соціальних процесів протягом певного періоду історії, демонструють здатність події розривати історичний час. Суб'єкт надає історичній події значущості залежно від способів відбору, інтерпретації та загальної оцінки ролі події в суспільному житті. Значущі історичні події, що викликають суспільний резонанс, можуть описуватися маніпулятивними розповідями, вибіркокими поняттями. Тому для адекватного осягнення значущості історичної події необхідно постфактум розглядати її в широкому соціально-історичному контексті, уявлення про який не може сформуватися на момент події. Пояснення і розуміння значущості події є способом наближення суб'єкта до нової реальності з метою адаптації до спричинених подією змін. Суб'єкт адаптує до соціального контексту інформацію про подію на основі відомих наративів.

Ключові слова: історична подія, значущість, суб'єкт, суспільство, аналіз, трансформація, інтерпретація.

Вступ. Події, особливого масштабного характеру, істотно впливають на режими функціонування суспільства на різних рівнях соціального буття. Суспільство сприймає ці трансформації як сукупність незвичних ситуацій, що вимагають зовнішніх реакцій, виражених у практиках. Незвичний стан зумовлює появу нової реальності, що супроводжується виходом із зони комфорту, адаптацією та необхідністю звикання. Глобальна подія як генератор і, водночас, контекст появи подій меншого масштабу, структурує рівні організації суспільства і виявляється в ефектах

і реакціях індивіда та суспільства. Як фактор модифікації соціальних відносин подія досліджується представниками багатьох галузей науки.

Термін «подія» має широкий спектр загальних і спеціальних трактувань, а саме: природне явище, історична подія, психобіографічна подія (історія життя), світова подія (війни, катастрофи, епідемії), пригода або випадок (подієвість повсякденного досвіду). Щодо філософського розуміння події, то, зокрема, то в концепції М. Гайдеггера вона розглядається як спосіб існування буття [1]. На думку А. Бадью, подія – явище, що порушує наявний стан речей, але має потенціал для відкриття нових істин і можливостей [2]. С. Жижек вбачає в події новацію, що має трансцендентне або вкорінене в людське буття походження і призводить до трансформації звичного способу життя [3]. П. Рікер вважав подію відхиленням від будь-якої сконструйованої моделі чи інваріанту [4]. За Ж. Дельозом, подію можна визначити як смисл, що не існує поза текстом, який його виражає [5].

Методологічний потенціал наведених підходів дає змогу розглянути значущість події на основі врахування особливостей сприйняття та розуміння її суб'єктом. З огляду на це мета статті полягає у філософському аналізі проблеми значущості історичної події у зв'язку зі специфікою адаптації суб'єктом появи та розгортання цього феномена.

Методи дослідження. Сутність події як фактора трансформації буття людини і соціуму розкривається за допомогою діалектичного, структурно-функціонального, феноменологічного, герменевтичного, компаративного методів. Важливим методологічним інструментом осмислення проблеми значущості історичної події є міждисциплінарний підхід.

Результати. У буденній свідомості подія сприймається як явище, що відбулося, здебільшого, неочікувано й упродовж короткого часу. Проте об'єктивний аналіз поняття «подія» потребує уникнення отождоження буденного і наукового розуміння цього феномену. У буденному значенні подія є складовою синонічного ряду – інцидент, ситуація, випадок, пригода, що виражають власну унікальність і, водночас, емпіричне походження та суспільну природу [6, с. 45]. Якщо ситуація або інцидент хвактеризуються поточним розв'язанням, то подія вирізняється більш глобальним характером.

Вчені виокремлюють типи подій, які мають важливе значення для відтворення соціальної реальності – природні, трансцендентні та соціальні [7, с. 16]. Природні події, що поділяються на фізичні (ураган, затемнення сонця тощо) і біологічні (народження, хвороба), мають квазі-історичний характер, адже відбуваються в природі, а людина лише сприймає наслідки. Трансцендентні події розуміються як явища, пов'язані із втручанням надприродних суб'єктів – диво, откровення, видіння, осяяння, зцілення, що мають незвичний характер і знаходяться поза ustalеним порядком.

Міркування дослідників щодо ролі події у суспільному житті зводяться також до виокремлення структурних компонентів події. Зокрема, Н. Таліб у структурі події вирізняє аномальність, оскільки ніщо не віщує настання події, та силу її впливу. Незрозумілою є й ретроспективна передбачуваність події, тобто її ніби-то зрозуміле пояснення постфактум [8].

Якщо М. Гайдеггер отождолював подію з буттям, осмислюючи її як спосіб існування буття [1], то сучасні дослідження часто протиставляють феномени події і буття, розглядаючи останнє як підґрунтя для виникнення події [2]. Відтак більшість підходів пов'язує категорію «подія» із поняттями «раптом», «несподівано», внаслідок чого є новий результат. Зокрема, Ж. Дельоз вбачав у події поворотний пункт, складку, точку часу, від якої лінія часу одночасно розходиться у двох напрямках – у минуле і майбутнє [5].

Реальність, за А. Бадью, є невидимою для суб'єкта множиною, що містить доступну в досвіді множину другого порядку, де можна виокремити певні одиниці, встановивши між ними порядок і композицію. Цей комплекс є ситуацією, а сукупність ситуацій – «позитивним порядком буття», де існує людина. Кожна ситуація щось замовчує, зокрема те, що вписане в механізм її функціонування, але до певного часу не оприявлене і символічно не позначене. Коли замовчуване себе виявляє, демонструючи суспільну життєдіяльність, що виходять за рамки звичайного життя, виникає подія [2].

В структурі події вчені виокремлюють виклик, який передбачає відповідь і саму відповідь, що виражає спосіб адаптації спільноти на виклик. Виклики можуть бути спричинені зовнішніми факторами – нападом ворога, кліматичними змінами або мати внутрішнє походження, наприклад, нові технології. Відповідь на глобальний чи локальний виклик залежить від культури, історичного досвіду, національного характеру і виражається у пристосуванні, адаптації або зміні середовища життєдіяльності [9, с. 5].

Подія розглядається як явище, що спричиняє зміну, модифікацію, тобто виражає динаміку, і стан – щось утворене, видозмінене, яке означає статику. Дослідники аналізують поняття «криза», «emergenci», «виключності», що претендують на визначення стану. Криза стосується стану в економіці, «emergenci» – в культурі, виключності – в політиці [10, с. 21–36].

Очевидно, що подія змінює режими функціонування суспільства, переводить у новий стан його елементи, модифікує ментальні структури. Події здатні призводити до поляризації та радикалізації суспільних настроїв і оцінок. Ставлення до події залежить від співвідношення чисельності прихильників протилежних ідей щодо перспектив розвитку суспільства.

До спричинених діяльністю людини чи суспільства подій відносяться політичні події, адже влада завжди претендувала на першість в анналах історії, а правлячі еліти були зацікавлені в певній інтерпретації подій. Значущість події, пов'язана з приходом до влади правителя визнавалася історичною без перевірки часом. Подіям воєнної або дипломатичної історії – перемогам і поразкам у битвах, чужоземному ігу, революціям, повстанням, бунтам, заколотам також здавна надавалося важливого значення. Серед істотних подій особливу значущість мали, зокрема, запад та падіння держав і міст, що викликало аналогію зі смертю як соціальним явищем. Значущість смерті визнавалася не лише стосовно правителів, а й щодо масової загибелі людей під час війни, голоду, епідемії тощо.

У науковій літературі немає єдиної думки стосовно критеріїв визначення значущості історичної події. Значущість події можна уявити як точку перетину інтерпретації й об'єктивності. Своєю чергою об'єктивний аспект значущості події, який не нівелюється специфікою трактувань, визначається за стійким збереженням наслідків події в історичному процесі [8, с. 15].

Щодо відбору подій з метою аналізу ступеня впливу спричинених ними наслідків на соціальну реальність варто зазначити, що одну й ту ж подію можна трактувати на предмет значущості залежно від завдань дослідження. Критеріями є масштаби досліджуваного періоду належність вченого до певного наукового напрямку, історіографічної традиції тощо. Так, наприклад, значущою для християнської історіографії подією можна знехтувати в науковій літературі, віднісши її до розряду другорядних явищ [11].

У цьому контексті викликає зацікавлення виокремлення В. Дреєм кількох рівнів відбору історичних подій. Перший рівень передбачає виявлення типів людських дій та досвіду, що знаходяться у фокусі уваги дослідника, причому політична або економічна історія потребує свого вибору подій. Другий рівень судження про значущість події пов'язаний із наданням переваги конкретним діям в рамках вибраної сфери людського досвіду. У цьому разі причина вибору полягає у сфері оцінки минулого, яка не зводиться лише до моральних, естетичних, інтелектуальних, прагматичних міркувань, а може здійснюватися за критеріями репрезентативності [12].

Отже, подію можна вважати історичною з огляду на те, яке явище вона спричинила, адже те, що не є історично важливою подією, може бути важливою історичною подією. Подія має здатність бути провісником пізніших подій, а несуттєва подія може стати значущою, оскільки є симптомом більш важливих тенденцій або явищ. Без сумніву, події, які вважаються другорядними (переговори, зустрічі), за певних умов навіть у очах сучасників набувають історичного характеру, визначаючи параметри певної макроподії.

За оцінкою А. Бадью, подія включає заангажоване суб'єктивне сприйняття, що є складовою самої події. Ідентифікація події здійснюється лише з позицій «інтерпретативного втручання», тобто під кутом зору тих, хто визнає існування цієї події. Втручання мислитель розуміє як будь-яку процедуру, за допомогою якої певна множина ефектів визнається подією. Для тих,

хто не наважився на втручання і не визначав свою належність до події, назавжди залишиться сумнівним те, чи подія насправді відбулася [2].

Іншими словами, подія пов'язана з різким і неочікуваним зміщенням семантичного поля, розриває зв'язки значень і знаків. Відповідно має бути хтось, хто здатний сприйняти і зафіксувати це відхилення чи розрив значень. Йдеться про суб'єкт, чий досвід зможе поєднати попереднє і нове, адже подія знаходиться не поза спостерігачем, а відбувається за його посередництвом. На вагомому значенні контексту акцентував увагу Ж. Дельоз, який розумів подію як смисл, що не існує поза реченням, яке його виражає [5].

Роль суб'єкта у появі події можна розглянути й під іншим кутом зору. Суспільне життя наповнене новинами та пригодами, що не обов'язково сприймаються як події, адже визначення подієвості залежить не від інтенсивності, а від якості. Лише суб'єкт може поєднати різноманітні елементи суспільного життя та інтерпретувати їх взаємодії як подію. За висловом Ж. Дельоза, подія виступає фільтром, що просіває хаос ситуації, організовуючи його у певні комбінації, які ідентифікуються індивідом як події [5]. Отже, подія має здатність ніби пересікати універсум, повертаючи його до свідомості і пам'яті суб'єкта.

Суб'єктивність дослідника має важливе значення у питанні віднесення подій до розряду історичних та їх інтерпретації як значущих. Це твердження ґрунтується на відсутності на шкалі часу природного подієвого маркування, тому воно залежить від позиції історика й досвіду дійових осіб [13]. Ступінь значущості конкретної події може по-різному сприйматися сучасниками й істориками. Завдяки іншій перспективі історик здатний співвіднести подію з певним соціально-історичним контекстом, що дає можливість з'ясувати якість події, чого не можуть побачити сучасники.

Проте подія не обумовлюється лише історичним контекстом, хоча й тісно з ним пов'язана. Вона формується в надрах цього контексту, але безпосередньо не походить з нього. Іншими словами, подія не може стати закономірним наслідком своїх передумов, адже для цього потрібна інший ракурс, що дасть змогу по-іншому побачити ситуацію. Тобто знову виникає необхідність наявності суб'єкта, який поєднає множину різноманітних ситуацій, що трактується як подія [14].

Намагаючись описати й осмислити подію, суб'єкт використовує відомі наративи, накладаючи їх у вигляді інтерпретаційних рамок на дійсність, яка осмислюється. Тобто, наративізація постає механізмом, за посередництвом якого суб'єкт адаптує подію у досвід шляхом упорядкування інформації про неї. Адаптація події відбувається у формі символізації – процесу створення понять, які є аналогом предмета, явища, події, а також концентрують їх узагальнені ознаки. За допомогою цих понять суб'єкт апелює не до одиначної події, а акцентує увагу на масштабному характері предмета осмислення. У процесі символізації продукуються поняття, які виступають не лише носіями певних значень, а й індикаторами, що орієнтують суб'єкта на значущість контексту, котрий слід сприйняти й інтерпретувати [9, с. 6].

Роль суб'єкта виявляється не лише в появі, а й у подальшому існуванні події. Так, задум дослідника може передбачати включення події у різноманітні взаємодії – причинності, послідовності, взаємозалежності, ланцюг подій тощо. Наприклад, у процесі створення контрфактичної історії конструюється хронологічний ланцюг подій, який міг би стати наслідком відсутності події як предмета зацікавлення, завдяки чому перевіряється ґрунтовність загальноприйнятої інтерпретації. Неперервність і необхідність стихійно народжуються з історичної перспективи. Вихідним пунктом цього процесу є мета, адже відомо те, що було, а не те, що могло б бути [15].

За посередництвом засобів масової інформації подія може штучно подаватися як значуща, що створює простір для маніпуляцій. Така ситуація поряд з негативною конотацією створює для дослідника низку перспектив, зокрема, можливість використання способів інтерпретації події у конкретному суспільстві для аналізу розвитку його соціальних структур.

Висновки. Подія характеризується ознаками, які не вписуються у звичні рамки повсякденного життя, зумовлюючи його трансформацію. Здатність події розривати історичний час ілюструється епохальними подіями, які ініціюють і структурують соціальні процеси протягом певного періоду історії. Надання суб'єктом значущості історичній події залежить від характеру відбору,

інтерпретації та загальної оцінки ролі події в соціальному бутті. Включення події в соціально-історичний контекст, уявлення про який не існує на момент події, дає змогу об'єктивно оцінити її значущість. Історичні події можуть описуватися шляхом маніпулятивних висловлювань, вибіркового поняття, заангажованих оцінок. Водночас пояснення події є способом наближення й адаптації суб'єкта до спричинених подією змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Heidegger M. *Being and Time*. New York : SUNY Press, 2010. 482 p.
- Badiou A. *L'Être et l'Événement. L'Ordre philosophique*. Paris: Seuil, 1988. 560 p.
- Zizek S. *Event: A Philosophical Journey Through A Concept*. London: Melville House, 2014. 192 p.
- Ricoeur P. *La mémoire, l'histoire, l'oubli*. P.: Seuil, 2000. 676 p.
- Deleuze G. *Logic of Sense*. London: Bloomsbury, 2015. 376 p.
- Boreiko Y. Event as a transformation of everyday life modus of social being. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*. 2018. № 14. С. 42–49. DOI: 10.15802/ampr.v0i14.150548
- Єременко О. М. Історична подія в контексті європейської традиції (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. д-ра філос. наук, 09.00.03, Дніпропетровськ, 2010. 37 с.
- Taleb N. N. *The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable*. London: Penguin Books, 2008. 480 p.
- Борейко Ю. Г. Інтерпретація культурної події і умовах сціальних змін: український вимір. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2020. № 1. С. 3–7. DOI: 10.32461/2226-3209.1.2020.196553
- Стан сингулярності: соціальні структури, ситуації, повсякденні практики. За ред. С. Макеєва і С. Оксамитної, Київ, НАУКМА, 2017. 179 с.
- Boreiko Y. Valuable meaning of ordinary consciousness in everyday life of religion. *Science and Education a New Dimension*. 2015. Vol. III. Iss. 42. P. 7–11.
- Dray W. H. On Importance in History. H. E. Kiefer, M. K. Munitz (eds). *Mind, Science, and History*. Albany: State Univ. of New York Press, 1970. P. 251–269.
- Koselleck R. *Futures Past: The Semantics of Historical Time*. Cambridge: Mass.: MIT Press, 1985. 280 p.
- Boreiko Y., Fedotova T. The COVID-19 Pandemic as an Extreme Event: Effects, Reactions, Consequences. *European Journal of Transformation Studies*. 2021. Vol. 9. Iss. 2. P. 125–142. DOI: 10.5604/01.3001.0015.7454.
- Aron R. *Introduction à la philosophie de l'histoire: essai sur les limites de l'objectivité historique*. Paris: Gallimard, 1991. 521 p.

REFERENCES

1. Heidegger, M. (2010). *Being and Time*. New York : SUNY Press. [in English].
2. Badiou, A. (1988). *L'Être et l'Événement. L'Ordre philosophique*. Paris: Seuil. [in France].
3. Zizek, S. (2014). *Event: A Philosophical Journey Through A Concept*. London: Melville House.
4. Ricoeur, P. (2000). *La mémoire, l'histoire, l'oubli*. Paris: Seuil. [in France]
5. Deleuze, G. (2015). *Logic of Sense*. London: Bloomsbury.
6. Boreiko, Y. (2018). Event as a transformation of everyday life modus of social being. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*, 14, 42–49. DOI: 10.15802/ampr.v0i14.150548.
7. Yeremenko, O. M. (2010). *Istorychna podiia v konteksti yevropeiskoi tradytsii (sotsialno-filosofskyi analiz)* [A historical event in the context of European tradition (socio-philosophical analysis)]: avtoref. dys. d-ra filos. nauk, 09.00.03, Dnipropetrovsk. [in Ukrainian].
8. Taleb, N. N. (2008). *The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable*. London: Penguin Books.
9. Boreiko, Y. (2020). *Interpretatsiia kulturnoi podii i umovakh stsialnykh zmin: ukrainskyi vymir*. [Interpretation of cultural events and conditions of social change: the Ukrainian dimension]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv*, 1, 3–7. DOI: 10.32461/2226-3209.1.2020.196553 [in Ukrainian].

10. Makeiev, S., Oksamytna, S. (Ed.). (2017). Stan synhuliarnosti: sotsialni struktury, sytuatsii, povsiakdenni praktyky. [State of singularity: social structures, situations, everyday practices]. Kyiv, NaUKMA. [in Ukrainian].
11. Boreiko, Y. (2015). Valuable meaning of ordinary consciousness in everyday life of religion. *Science and Education a New Dimension*, III, 42, 7–11.
12. Dray, W. H. (1970). On Importance in History. H. E. Kiefer, M. K. Munitz (eds). *Mind, Science, and History*. Albany: State Univ. of New York Press.
13. Koselleck, R. (1985). *Futures Past: The Semantics of Historical Time*. Cambridge: Mass.: MIT Press.
14. Boreiko, Y., Fedotova T. (2021). The COVID-19 Pandemic as an Extreme Event: Effects, Reactions, Consequences. *European Journal of Transformation Studies*, 9, 2, 125–142. DOI: 10.5604/01.3001.0015.7454
15. Aron, R. (1991). *Introduction à la philosophie de l'histoire: essai sur les limites de l'objectivité historique*. Paris: Gallimard. [in France].

Boreiko Yurii Hryhorovych

Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Political Science and Public Administration
Lesya Ukrainka Volyn National University
13, Volia ave, Lutsk, Ukraine
orcid.org/0000-0002-0786-8764

SIGNIFICANCE OF HISTORICAL EVENT THROUGH THE PRISM OF PHILOSOPHICAL ANALYSIS

Relevance of the problem. *The study of this topic is prompted by the transformation of human living conditions at the individual and societal levels under the influence of various events taking place in the modern world. On the one hand, events of global scale generate less significant events; on the other hand, they provide a context for the manifestation of various effects and reactions at the individual and societal levels, which require detailed study.*

Purpose. *The purpose of this article is to provide a philosophical analysis of the significance of historical events in relation to the specific nature of the subject's adaptation to the emergence and development of this phenomenon.*

Methods. *The use of dialectical, structural-functional, phenomenological, hermeneutic, and comparative methods makes it possible to determine the essence of an event as a factor of change in human and social existence. Understanding the problem of the significance of historical events is ensured by the heuristic potential of an interdisciplinary approach.*

Results. *The study substantiates the essential nature of an event, taking into account the peculiarities of adaptation by the subject of perception and understanding of the event in a specific socio-historical context. The subject's perception of the significance of a historical event is significantly influenced not only by the environment in which it appeared and unfolded, but also by the context of its analysis and interpretation. Epochal events that influence the emergence and structuring of social processes during a certain period of history demonstrate the ability of events to break historical time. The subject gives significance to a historical event depending on the methods of selection, interpretation and overall assessment of the role of the event in public life. Significant historical events that cause public resonance can be described by manipulative narratives and selective concepts. Therefore, in order to adequately comprehend the significance of a historical event, it is necessary to consider it post facto in a broad socio-historical context, the idea of which cannot be formed at the moment of the event. Explaining the significance of an event is a way of bringing the subject closer to a new reality in order to adapt to the changes caused by the event. Subject adapts information about an event to the social context based on known narratives.*

Key words: *historical event, significance, subject, society, analysis, transformation, interpretation.*

Дата першого надходження статті до видання: 06.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 04.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.04.2026